

www.atlanterhavskomiteen.no

DET SIKKERHETSPOLITISKE BIBLIOTEK 2-2001

Kjeld G. H. Hillingsø

Det danske forsvaret i omstilling

Om artikkelen

I 1999 kom det til enighet i Folketinget om det danske forsvars fremtid. Det innebar en vektlegging på krisestyring og deltagelse i internasjonale operasjoner, og en reduksjon av personell og materiell. Artikkelen tar for seg de endringer som er planlagt, og de reaksjoner dette har avstedkommet.

Om forfatteren

Generalløytnant Kjeld G. H. Hillingsø ble pensjonert i 1995. Hans siste stilling var som sjef for Forsvarets Operative Styrker og *Commander Allied Forces Baltic Approaches*. Etter sin pensjonering har han blant annet virket som militærhistorisk konsulent ved Forsvarsakademiet og vært rådgiver for Estland, Latvia og Litauen som medlem av *The International Defence Advisory Board to the Baltic Countries*.

Innhold

Det danske forsvaret i omstilling 3

Utgitt av: Den norske Atlanterhavskomiteé
Redigert av: Kjetil Sørli
Omslag og layout: Kjetil Sørli
Trykket av: Hegland Trykkeri AS, Flekkefjord
ISSN: 0802-6602

For mer informasjon, besøk våre nettsider: www.atlanterhavskomiteen.no

Det danske forsvaret i omstilling

av Kjeld G. H. Hillingsø

Indledning

I 1999 blev der indgået en aftale om det danske forsvars ordning fra år 2000 til 2004. Aftalen blev, som det er skik i Danmark, indgået af partier, der repræsenterede et flertal i Folketinget, i dette tilfælde mellem Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti. Alle partier deltog med andre ord ikke i forliget, og der er to grunde til at fremhæve det. Den ene grund er, at de partier, der ikke deltager i forliget, kan holdes uden for beslutninger, der træffes om forsvaret i forligsperioden. Den anden er, at forligsforhandlingerne bruges til at manøvrere, så visse partier holdes uden for forliget. Det er ofte sket med partier, der er negative over for forsvaret, men var denne gang på nippet til at ske med et meget forsvarspositivt parti. Med andre ord, trods det indtryk politikerne gerne vil give, at forsvars- og sikkerhedspolitik er emner, der er højt hævet over det almindelige partipolitiske spil, så inddrages disse emner såvel af de liberale og borgerlige partier til højre som af socialdemokratiet og de øvrige partier til venstre i folketingssalen. Det indgåede forlig og implementeringen af det skal derfor ikke ses som et forstandigt bud på, hvad der bedst tjener Danmarks sikkerheds- og

forsvarsinteresser, men som laveste fællesnævner for, hvad forligspartierne kunne blive enige om.

Set i det lys, blev resultatet af forliget forbavsende godt. Hovedåren for det bør tilskrives Forsvarskommission af 1997, der afgav beretning med udgangen af 1998. Den afleverede, som de fleste af de tidligere forsvarskommissioner, en udmærket analyse af de sikkerhedspolitiske præmisser for arbejdet og af Danmarks forsvar herunder dets daværende status og den udvikling, man forudså.

Det mest kritiske, man kan sige om beretningen, er, at den behandlede forsvarets udvikling ganske traditionelt, ved at se på hvert værn, det værnsfælles område og hjemmевærnet for sig, i stedet for i overensstemmelse med moderne tænkning og udviklingen i de toneangivende lande at lægge hovedvægten på den værnsfælles (joint)indsats også rent operativt. Dette var særligt besynderligt i betragtning af, at Danmark i fredstid på det værnsfælles område er foran de fleste andre lande, idet forsvaret i fredstid er organiseret og administreres som en ren værnsfælles organisation. Som eksempel skal nævnes, at begrebet værnchef ikke eksisterer; men at forsvarschefen er chef for de tre værn, hvor Hærens og Søværnets Operative Kommando og Flyvertaktisk Kommando i fredstid er ligestillede med Hærens, Søværnets og Flyvevåbnets Materielkommando. De fleste af stabsofficererne i de respektive kommandoer har i øvrigt gennemgået den højeste militære uddannelse, stabskursus, der er værnsfælles.

Beretningen var imidlertid med dette forbehold god, og helt afgørende var, at de deltagende politikere, som det også var tilfældet under arbejdet i Forsvarskommissionen af 1988, havde involveret sig dybt i arbejdet og dermed opnået en udmærket indsigt i forsvarets forhold og anvendelsesmuligheder. Det har smittet positivt af på det senere politiske spil om forliget og dets implementering.

Forligets hovedindhold

I indledningen til forligsteksten stod der bl.a. flg. om, hvad forsvaret skal

kunne bruges eller i hvert fald bidrage til:

- Det skal fortsat kunne yde et troværdigt bidrag til NATO, hvis der skulle opstå en trussel mod Alliancen.
- Danmark skal bidrage til den gunstige sikkerhedspolitiske udvikling ved en styrkelse af samarbejdet mellem landene i Europa.
- Danmark skal også fremover være et aktivt medlem af FN, OSCE og NATO og deltage i humanitære og fredsstøttende operationer.

Som en tilpasning til de nye tider og for at opnå sammenhæng mellem mål og midler forskydes vægten i forsvarret "fra mobilisering til krisestyring og vægt på reaktionsstyrker. Kapaciteten til internationale operationer styrkes" ... "Den mindre krigsstyrke medfører, at der er behov for færre værnepligtige" ... Der gennemføres "betydelige rationaliseringer og tilpasninger i forsvarret", hvilket i almindeligt sprog betyder nedlæggelser af enheder og etableringer samt nedskæringer i budgettet. For budgettets vedkommende reduceres det fra 17.336 mia. kr. i 1999 til 16.669 mia. år 2000, 16.855 mia. år 2001, 16.879 mia. år 2002 og til 16.898 mia. kr. i hvert af de resterende to år. Derved frigøres ca. 1,6 mia. kr. om året eller ca. 10% af det totale forsvarsbudget ved fuld implementering af den økonomiske omstilling. Disse 10% anvendes med 3% til at skabe et tilfredsstillende aktivitetsniveau, 2% til nye enheder og materielprojekter, 2% til at forøge rammen til større materielanskaffelser, 1% til at skabe sammenhæng mellem mål og midler, og 2% forbliver i statskassen som besparelser på forsvarret.

Hærens krigsstyrke reduceres med 21 % og fastsættes til ca. 46.000 personer, der i hovedsagen skal indgå i Danske Division (26.000 personer incl. en ny sikringsenhed på 2000 personer, 208 Leopard 1A5, 12 panserværnshelikoptere, 108 155mm haubitser (heraf halvdelen selvkørende), 8 flerrørsraketskudere og 400 pansrede mandskabsvogne), Den Danske Internationale Brigade (The Danish Reaction Brigade) (ca. 4.600, 50 Leopard 2 og 18 155mm haubits), en kampgruppe (ca. 2500 i tre bataljoner

og en artilleriafdeling med 18 155mm haubits trukket samt logistik)på Sjælland og i Jylland samt 11 lokalforsvarsbataljoner. Af disse enheder tilmeldes en opklaringseskadron, Den Danske Internationale Brigade med helikopterelement, patruljer fra Jægerkorpset og et elektronisk opklaringskompagni til NATO's reaktionsstyrker, og et hovedkvarterskompagni, en opklaringsenhed samt et militærpolitielement tilmeldes Multinational UN Stand-by Forces High Readiness Brigade (SHIRBRIG), der er placeret i Danmark. Der tilgår generelt en del nyt materiel bl.a. geværer og spejderkøretøjer, og Den Danske Internationale Brigade styrkes specielt bl.a. med opdatering af Leopard 2 kampvognene, kommunikationsudstyr, helikoptere, morterer og infanterikampkøretøjer.

Nedskæringerne i Hæren omfatter bl.a. sammenlægningen af seks kamptropregimenter, d.v.s. infanteri- og panserregimenter, til to og sammenlægningen af to artilleriregimenter. Det hovedkvarter, der havde til opgave at lede kampen på den sjællandske øgruppe og Bornholm, Østre Landkommando, og 5 kaserner nedlægges.

Søværnets krigsstyrke fastsættes til ca. 7.300 personer, hvilket svarer til en reduktion på 13%. De skal i hovedsagen bemane bl.a. 3 korvetter, 4 minelæggere, 14 Standard Flex enheder, der ved udskiftning af moduler kan operere som patrulje-, missil-, mine-, miljøfartøjer m.m., 3 inspektionsskibe, 3 ubåde, 4 isbrydere og 6 miljøfartøjer. De største enheder må formodes at blive to såkaldte fleksible støtteskibe, "der kan anvendes til støtte for landoperationer, som hospitalsskibe, til løsning af transport- og evakueringsopgaver, embargoopgaver samt deltage i NATO's stående minerydningsstyrke og andre opgaver efter konkret beslutning". De er for øjeblikket kun på tegnebrættet, men bliver opbygget efter det containeriserings- og modulariseringsprincip, som også bruges i Standard Flex enhederne, og hvis de skal kunne operere i længere tid og på de store have, må de have mindst samme størrelse som inspektionsskibene. Udover støtteskibene anskaffes bl.a. to inspektionsfartøjer med helikopterplatform, og der afsættes penge til ubådsprojektet Viking. I den forbindelse blev det besluttet at

undersøge, om det vil være muligt at låne en svensk ubåd, hvilket siden er sket. Af søværnet tilmeldes 2 korvetter, 5 Standard Flex, et fleksibelt støtteskib, 2 inspektionsskibe samt periodevis 2 ubåde til NATO's reaktionsstyrker.

Udover reduktioner i stabe, forter og depoter og overførsel af krigstidsbevogtning og nærforsvar til regionerne, henlægges (det vil sige, at de ikke skrottes umiddelbart, men i en periode vil kunne vækkes til operativt liv) 2 ubåde, 10 missil(torpedo)både, 2 minelæggere og et inspektionsskib.

Flyvevåbnets krigsstyrke reduceres med 22% og fastsættes til ca. 11.600. De primære våbensystemer bliver 69 F-16 kampfly og seks HAWK-eskadriller med hver to fire-units samt et STINGER-element. Til NATO's reaktionsstyrker tilmeldes en eskadrille krigsfly (12 F-16 suppleret med op til 4 rekognosceringsfly). En sådan var i forvejen tilmeldt til luftforsvar, men eskadrillen får nu også lov til at angribe jordmål. Yderligere tilmeldes to HAWK-eskadriller, et patruljefly, et transportfly, en mobil kontrol- og varslingsradar og et logistisk element. Transportflykapaciteten øges med 4 med henblik på at støtte landmilitære operationer og humanitær indsats, og der anskaffes redningshelikoptere samt canadiske Challenger fly, som erstatning for de nuværende Gulfstream inspektionsfly.

Reduktionerne i Flyvevåbnet omfatter bl.a. komplet nedlæggelse af flyvestation Vandel samt nedlæggelse af flyvestation Værløse som flyoperativ flyvestation. Flytimeproduktionen for F-16 kampflyene reduceres, og de samles i tre i stedet for fire eskadriller, ligesom antallet af HAWK-eskadriller skæres ned fra otte til seks. Der gennemføres flere flytninger af eskadriller, og Kontrol- og varslingsgruppen sammenlægges med Luftværnsgruppen og flyttes. Endelig foretages en del rationaliseringer i stabe, logistisk og skolestruktur m.v.

På det værnsfælles område er det vigtigste tiltag en sammenlægning af en række værnsfælles myndigheder med uddannelses- og forskningsmæssige opgaver, herunder det tidligere Forsvarsakademi og Forsvarets Forskningstjeneste, til et nyt Forsvarsakademi med status på linje med de tre værns operative kommandoer og materielkommandoer. Yderligere bør nævnes,

at antallet af mønstringer og indkommanderingsdage reduceres for hele forsvaret.

Om hjemmeværnet skal indledningsvis fremhæves, at det i fredstid er en selvstændig organisation direkte underlagt forsvarsministeriet, medens dets enheder på nærmere ordre senest i krigstid indgår i de respektive værn. Hjemmeværnet pålægges med forliget en række større og mere krævende opgaver, som hidtil har været løst af værnene. Foreløbig kan 3000 personer udrustes til at deltage i disse opgaver efter nødvendig uddannelse. Fastansatte officerer pålægges fremover de samme uddannelsesmæssige krav og krav om deltagelse i internationale opgaver som værnenes officerer.

Hjemmeværnet får transportkøretøjer, fartøjer til marinehjemmeværnet, præcisionsgeværer, observations-, ABC- og kommunikationsmateriel. Nedskæringerne omfatter bl.a. to hjemmeværnsregioner og sammenlægning af de resterende fem med militærregionerne, der hører under hæren, justering af marinehjemmeværnets organisation, herunder nedlæggelse af 7 flotiller, og reduktion i antallet af luftmeldeposter.

Militær vurdering

Sammenligner man intentionerne, som de er udtrykt i forligstekstens ord om, hvad man vil bruge forsvaret til, er resultatet, som sagt, blevet rimeligt.

Der er ganske vist blevet foretaget store nedskæringer i styrker og infrastruktur, d.v.s. kaserner, flyvestationer m.v.; men der er stadig i alle tre værn en betydelig kampkraft, som kan stilles til rådighed for NATO. Organisationen med de rådige styrker udgør tillige det nødvendige og tilstrækkelige skelet, som en genopbygning til den kolde krigs styrkeniveau vil kunne hænge kød på, hvis der skulle opstå en trussel. I den sammenhæng er det meget vigtigt, at værnepligten blev bevaret. Ganske vist skete der en nedskæring fra 8.000 i 1999 til 6.700, og i år 2000 var antallet af økonomiske grunde endda helt nede på 4.500; men muligheden for og evnen til at mobilisere og rekruttere til såvel de styrker, der skal indsættes i internationale opgaver, som professionelle kadre eksisterer fortsat. Det bør dog nævnes, at

der er problemer med, og at det også i fremtiden kan blive et problem, at rekruttere til Den Danske Internationale Brigade. Den kan i princippet gå ud som brigade i et halvt års tid; men normalt udsendes kun én bataljon ad gangen, hvilket gør personelproblemet mindre påtrængende. Alligevel er der brug for en tilgang på ca. 750 personer om året, og kun gennemsnitligt 10-12% af de værnepligtige har hidtil tegnet kontrakt for at deltage i FN- eller andre internationale operationer efter endt værnepligtstjeneste.

For hærens vedkommende er nedlæggelsen af Østre Landkommando og fem regimenter ganske vist smertefuldt, som jeg vil komme ind på senere, men disse myndigheder vil rimeligt let kunne reetableres. Østre Landkommando har sin hovedberettigelse i en situation, hvor Danmark trues direkte, idet der trods broerne i en overskuelig fremtid vil være tale om én kamp i Jylland og én på Sjælland. Det vil længe endnu ikke være muligt at influere kampen på den sjællandske øgruppe fra Jylland og omvendt ved at lade hærstyrker støtte hinanden, og sø- og flystyrker vil ikke i tilstrækkelig grad kunne udgøre bindeleddet. Hvad angår regimenterne, så har de som hovedopgave at gennemføre den grundlæggende soldateruddannelse, forestå mobiliseringen og tage sig af fredstidsadministrationen, herunder økonomien. Dertil er de bærere af hærens traditioner. De resterende regimenter vil kunne klare uddannelse, mobilisering og administration, og om nødvendigt vil regimenter, som sagt, kunne genoprettes. Men de resterende regimenter vil ikke kunne overtage traditionerne, hvilket erfaringsmæssigt giver anledning til nogle års utilfredshed blandt personellet fra de nedlagte regimenter. Det problem kunne man have undgået ved at give bataljonerne ansvaret for traditionsplejen.

Det materiel, der tilgås, udgør en forøgelse af kampkraften og fremmer den internationale brigades muligheder under udsendelse. Nye geværer har ganske vist ingen kampafgørende værdi under større konflikter, men de styrker generelt soldaternes selvtillid og er nødvendige for at sikre, at de soldater, der udsendes til operationer til støtte for freden, ikke er ringere stillet end de lokale mere eller mindre vel organiserede, bevæbnede mænd.

Den største kritik, der kan rettes mod strukturen, er, at de to kampgrupper udelukkende består af motoriseret infanteri med artilleristøtte. Da de har modangreb mod luft- og/eller sølandsatte enheder som hovedrolle, burde de bestå af panserinfanteri eller i det mindste have kampvogne i organisationen.

Søværnet var på nippet til at miste ubådene. Dermed ville man meget hurtigt have mistet en ekspertise, som det ville tage over 10 år at genopbygge, hvilket selvsagt ville have været en betydelig svækkelse. Med 3 ubåde i strukturen og leje af en svensk ubåd samt fortsat deltagelse i Viking-projektet er faren for at miste en i Østersøen uundværlig kampkraft foreløbig afværget; men der forestår hårde forhandlinger, når den endelige beslutning om at anskaffe Viking-ubåde skal træffes. Grunden til, at forhandlingerne må forudses at blive hårde, er til en hvis grad, at der også i søværnet er nogen modstand mod at bruge mange penge på ubåde. Det kan der gives forskellige forklaringer på, og den høfligste er, at søværnet lægger større vægt på krisestyring og dermed synlighed end på kamp og dermed evne til skjult optræden. Evnen til synlig optræden øges med de to fleksible støtteskibe og inspektionsfartøjerne, men til gengæld mister søværnet meget med missilbådenes udfasning. Mulighederne for med disse både at gennemføre en guerillakrigsførelse, guerre de course, i Østersøen sammen med ubådene forsvinder, og kan ikke udlignes af den forbedrede udrustning af Standard Fleex enhederne.

Flyvevåbnets tab af to flyvestationer kan umiddelbart bæres, idet det er muligt at operere med de 69 kampfly samt transport- og inspektionsfly fra de resterende flyvestationer, selv om det vejrmæssigt må siges at være en hage, at alle operative flyvestationer ligger i Jylland. Værnet har imidlertid stor ekspertise i at udnytte alternative muligheder, og vil kunne bruge civile lufthavne, hvis vejret skulle lukke for de militære, samt relativt nemt kunne retablere flyvestationer i civile lufthavne, hvis det skulle blive ulvetider igen. Nedsæringen i flytimeproduktionen på F-16 medfører principielt en forringelse af piloternes operative kunnen; men hvor meget, det kommer til at betyde, kan først afgøres, når det står klart, hvordan den gennemføres.

Tilgangen af transportfly styrker evnen til at deltage i internationale opgaver ikke alene ved at transportere og støtte hærstyrker, men også ved at bringe HAWK eller logistisk støtte til kampfly frem. Udskiftningen af Gulfstream er nødvendig; men valget af Challenger har fremkaldt nogen kritik specielt fra partier, der ikke deltager i forsvarsforliget. Man har fremført, at flyet har svagere motorkraft end Gulfstream, og derfor kan komme i vanskeligheder på Færøerne, samt at det ikke vil være så velegnet som forgængeren til at transportere liggende syge fra Grønland og Færøerne. Ikke mindst på baggrund af det styrt med et Gulfstream fly, der i 1996 kostede den daværende forsvarschef og 8 andre livet, har kritikken vakt nogen opmærksomhed og er ikke forstummet, selv om den er blevet afvist af forsvarsministeriet og flyvevåbnets specialister.

Selv om der nok vil gå et par år med at få alle de nu sammenlagte myndigheder, der tidligere var selvstændige, til at trække på samme hammel, så er skabelsen af det nye Forsvarsakademi en rigtig beslutning. Det åbner mulighed for at fremme forskning og uddannelse, herunder processen med at gennemføre den mentale omstilling til primært at forudse en værnssfælles operativ indsats.

Derimod er nedskæringen i antallet af mønstrings- og indkommanderingsdage betænkelig, fordi det forringer mulighederne for at uddanne specielt reservens officerer og befalingsmænd af sergentgruppen.

Hjemmeværnet kan leve med reduktionerne. Det skifter langt om længe karakter fra den hidtidige organisation, der var baseret på modstandsbevægelsen og derfor havde indbygget en hvis mistillid til det øvrige forsvar og specielt officerskorpset, og det kommer desuden i højere grad til at ligne f.eks. det norske hjemmeværn. Beslutningerne om, at fastansatte officerer fremover uddannelsesmæssigt skal stilles over for samme krav som øvrige officerer, at de skal kunne udsendes til international tjeneste, og at de kommer til at føre enheder med mere krævende opgaver end den hidtidige post- og patruljetjeneste, vil højne niveauet. Det må anses for et stort skridt imod den ideelle løsning, hvor tjeneste i hjemmeværnet bliver omgangstjeneste

på linje med tjenesten i stabe og på skoler for officerer i hæren, søværnet og flyvevåbnet.

Reaktionen på forlig og implementering

Det opfylder imidlertid ikke menneskets behov, at dets forhold ud fra en faglig vurdering vil blive rimelige. Selv om det ikke forholder sig helt, som onde tunger påstår, nemlig at forsvaret er så konservativt, at enhver forandring selv til det bedre er af det onde, så har en række forhold gjort, at der er blevet rejst kritik mod forliget.

Kritikken startede allerede, før der var taget endelig stilling til, hvilke etableringer, der skulle nedlægges. Da en militær enheds garnisonering spiller en betragtelig økonomisk rolle for lokalsamfundet, protesterede de folkevalgte og lokalbefolkningen mod nedlæggelser netop hos dem, og de blev mere eller mindre åbenlyst støttet af den pågældende garnisons faste personel. Protesterne lød kraftigst i Næstved og på Bornholm; men kun bornholmerne fik noget ud af det, idet det blev besluttet at bevare en opklaringsbataljon på øen. Da Sønderborg med voldsomme protester tidligere i 1990'erne havde haft held til at få flyttet sergentskolen tilbage til byen, og det således var anden gang, lokale protester mod ændringer af garniseringsforhold har båret frugt, må man forudse, at det vil gentage sig næste gang, noget skal flyttes eller nedlægges.

Det var, som sagt, ikke kun de civile, der protesterede. Generelt skabte de mange ændringer nogen utilfredshed i forsvaret, fordi det afstedkom flytninger for det personel, hvis garnison blev nedlagt. Rent bortset fra, at personellet ikke har lyst til at opgive ejerbolig og flytte børnene væk fra legekammerater og skole, så er det i dag, hvor en husstand er afhængig af to indkomster for at opretholde en rimelig levestandard, svært at få den militære ægtefælle til at flytte, hvis ikke den civile umiddelbart kan få arbejde i den ny garnison.

Utilfredsheden forstærkes af en frustration over de ændrede fremtidsudsigter. Med en mindre styrke kan især hærens faste personel forudse hyppigere end hidtil at skulle drage ud for at løse internationale opgaver. Det

er ikke specielt et problem for de militære, men deres familier er ikke altid lige begejstrede, en mangel på entusiasme, der på det seneste er blevet forstærket af pressens dramatiske omtale af de dårligdomme, som anvendelsen af ammunition med forarmet (depleted) uran under Golfkrigen og i Kosovo måske har frembragt. Også hærens reservepersonel af alle grader har vundet sig lidt, idet det nedsatte antal mønstrings- og indkommanderingsdage giver dem forringede forhold.

Nedskæringen i antal enheder betyder dertil for officerspersonellet i alle tre værn, at advancementsforholdene og tjenesteforløbet har ændret sig. Ikke alene forsvinder en række stillinger på oberst- og kommandørniveau, men i det hele taget bliver antallet af stillinger som chef, også for kompagni, skib eller eskadrille skåret ned. Specielt bør indskrænkningen af de helt unge søofficerers muligheder for at få selvstændig kommando nævnes. En række stillinger i mindre enheder, f.eks. i missilbådene, gav søofficererne mulighed for på et meget tidligt tidspunkt at lære at tage og føle glæde ved ansvar, hvilket dels generelt gjorde søofficerer til særligt gode chefer, dels hjalp med til at fastholde dem i forsaret. De større skibe, hvor chefsposterne besættes med officerer af højere grader, har ikke den samme tiltrækning på de yngste, og dette forhold er ikke blevet bedre af en hvis knurren i de ældre søofficerers rækker over, at søværnet med støtteskibene synes på vej til at blive et hjælpeorgan for hæren, når den drager ud for at vinde hæder ved løsning af de internationale opgaver.

Flyvevåbnets officerer synes ikke at betragte forøgelsen af antallet af transportfly på samme måde; men heller ikke her er man helt tilfreds, specielt blandt det personel der skal flytte fra flyvestation Værløse lige uden for København til Jylland, og den delvis anonyme kritik, der er kommet frem af Challenger-flyet som Gulfstream-flyets afløser, er nok også et udtryk for utilfredsheden. Den største vanskelighed er dog, at piloterne, og også helikopterpiloterne i de andre værn, har de langt højere lønninger, som civilflyvningen betaler, dinglende foran næsen som en evig kilde til utilfredshed og dermed som et evigt incitament for at søge ud af forsaret. Det har været

et tilbagevendende problem i bestræbelserne for at fastholde piloter, men de førnævnte forhold har også gjort det vanskeligt at få andre officerer til at forblive i tjenesten. Afgangen har i år 2000 været over 100 og er dermed næsten fordoblet i forhold til 1995, hvorfor man nu ved en række foranstaltninger søger at dæmme op for denne uheldige udvikling.

Fremtiden

Den relativt begrænsede kritik og utilfredshed, som er fulgt i kølvandet på forliget, forstummer nok, som det plejer at ske, når personellet har vænnet sig til den nye situation, og, når man ser bort fra piloterne, vil det nok også lykkes at bringe afgangen af officerer ned på det tidligere, acceptable niveau. Kendsgerningen er nemlig, at det danske forsvar har bevaret en rimelig styrke og har fortsat den udvikling mod tilpasning til den nye verdensordens krav, som blev begyndt allerede med sidste forlig. Generelt er forsvaret øjensynligt tilstrækkeligt stærkt til, at Joint Command North East (afløseren for Allied Forces Baltic Approaches (BALTAP)) har kunnet forblive på dansk grund, og chefsposten har kunnet bevares på danske hænder. Styrkelsen af Danske Division har gjort det muligt at opretholde den med Tyskland og Polen sideordnede position, som Danmark har i det multinationale korps i Szczecin (Multinational Corps North East), og de tilmeldte reaktionsstyrker af alle tre værn samt enhederne under SHIRBRIG har understreget dansk vilje til fortsat deltagelse i internationale operationer til støtte for freden under FN's, OSCE's eller NATO's ledelse.

Der skulle således være god grund til en optimistisk tro på, at Danmark og dansk forsvar i forligsperioden fortsat kan høste den internationale anerkendelse og nyde godt af den hjemlige popularitet, som indsatsen i de internationale opgaver har givet. Det er imidlertid langt fra sikkert, hvis EU's udvikling af en fælles forsvars- og sikkerhedspolitik fortsætter. Danmark tog nemlig forbehold til Amsterdamtraktaten af 1992 med ordene: " ... deltager Danmark ikke i udarbejdelsen og gennemførelsen af Unionens afgørelser og aktioner, som har indvirkning på forsvarsområdet ... ". Selv om EU's fælles

forsvarsdimension er noget helt andet end det skræmmebillede af en europahær, som danskerne sagde nej til i 1992, så står forsvarsforbeholdet fast. Det har indtil nu betydet, at Danmark otte gange har måttet afstå fra at deltage i beslutninger om WEU- eller EU-operationer. Det er sket på trods af, at de alle har været i den bløde ende af krisestyringsskalaen og omfattet planlægning af evakuering, minerydning, levering af nødhjælp og politiindsats, alt sammen opgaver, som selv EU-modstanderne på venstrefløjen har følt, at vi burde have deltaget i.

Det billede, der tegner sig stadigt skarpere, er, at FN vil overlade flere og flere af de fredsstøttende operationerne til regionale organisationer. Hvis FN en gang i fremtiden overdrager en operation til EU, eller hvis EU selvstændigt tager beslutning om at gennemføre den, så kan Danmark komme i den situation, at landet må holde sig uden for, medens alle europæiske NATO-lande, alle EU-kandidatlande og alle EU-lande deltager. Hvis operationen overlades til NATO, som så beslutter, at det er en sag, der vil kunne løses uden amerikansk deltagelse, og giver opgaven til de europæiske allierede, der derefter benytter EU's forsvarsdimension til at lede operationen, vil Danmark igen måtte takke nej til deltagelse. Så længe forsvarsforbeholdet opretholdes, er Danmark begrænset til at deltage i FN's klassiske fredsbevarende operationer og operationer under NATO.

Selv om EU's forsvarsdimension ikke er udviklet endnu, så mærker man allerede i Danmark følgerne af, at vi står uden for, fordi vi ikke deltager fuldt og helt i arbejdet og ikke har tilmeldt styrker til EU's Headline Goal samt ikke, i modsætning til Norge, Sverige og Finland har bidraget med tilsagn om styrker på Styrketilsagnskonferencen i november 2000. I NATO og NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for military Peace Support) er dansk indflydelse i hvert fald ikke blevet styrket. Der er flere rapporter om, at man ikke alle steder i NATO har samme interesse for at høre på os som tidligere, og da Danmark i NORDCAPS meddelte, at vi desværre ikke kunne indgå i et nordisk bidrag til Headline Goal eller EU-ledede operationer, gik svenskerne straks i gang med at overveje, om de danske styrker vil kunne

erstattes af britiske.

Situationen er altså den, at Danmarks forbehold på forsvarsområdet har medført nedsat indflydelse og kan medføre, at landet ikke kan deltage på et område, hvor man har årelang tradition for at være med. Dette vil medføre, at Danmark ikke vil få optimalt udbytte af det forsvar, som i løbet af de sidste ti år er blevet omlagt til deltagelse i internationale opgaver. Men værre er, at hvis forsvaret ikke bliver brugt og ikke bliver set optræde med succes af politikerne og skatteyderne, så vil interessen for at investere over 16 mia. kr. årligt i forsvaret hurtigt kølnes, og der vil blive gennemført alvorlige nedskæringer.

Afslutning

For at berolige såvel militære som civile ansatte, blev aftalen om forsvarets ordning 2000 - 2004 i briefinger fra såvel minister som forsvarets øverste ledelse solgt med det argument, at den fjernede usikkerheden om forsvarets fremtid. Sådanne ord kan jo tolkes, og de blev tolket, som om der nu ikke ville ske flere nedskæringer. Det gav derfor anledning til nogen panik, da en avis i forbindelse med et interview med den nytiltrådte forsvarsminister på forsiden bragte det budskab, at ministeren med forsvarets øverste chefer havde nedsat en arbejdsgruppe, som skulle se på nye besparelser.

Det blev senere kraftigt dementeret, og ministeren udtalte: "... Jeg har ikke talt om besparelser og finder det heller ikke aktuelt...". Men det blev fra forsvarsministeriet også sagt i den pressemeddelelse, der bragte dementiet: "... Det er i øvrigt forsvarsministerens opfattelse, at alle større virksomheder løbende må overveje, om pengene går til de rigtige ting. Det er derfor også naturligt, at forsvarsministeren jævnligt drøfter aktuelle emner med forsvarets øverste ledelse og herunder også drøfter forsvarets udvikling og de længere perspektiver. ..."

Det må man da give ministeriet ret i, og hvis den nuværende sikkerhedspolitiske udvikling fortsætter, må dansk forsvar givet belave sig på besparelser, selv om der ikke er mere fedt tilbage at skære væk.

Andre utgivelser i Det sikkerhetspolitiske bibliotek

- 7/97 **Bjørn von Sydow**
Det svenska försvarsbeslutet och svensk syn på de europeiska säkerhetsstrukturerna.
- 8/97 **Hans Hækkerup**
Østersøen i det nye Europa: Danmarks militære østsamarbejde.
- 9/97 **Jahn Otto Johansen**
Storpolitikk etter den kalde krig.
- 10/97 **Jørgen Kosmo**
Norwegian security and defence policy - future challenges.
- 11/97 **Svein Gunnar Simonsen**
Reluctant peacemongers, Aleksandr Lebed, the Kremlin, and the Khasavyurt accords.
- 12/97 **Bjørn Olav Knutsen**
Amerikansk sikkerhetspolitikk og forsvarsplanlegging.
- 1/98 **Christian Borch**
Europas vanskelige veivalg.
- 2/98 **Jahn Otto Johansen**
Sentral- og Øst-Europas år.
- 3/98 **Jakub M. Godzimirski**
The Visegrad Group, The Commonwealth of Independent States and Council of Baltic Sea States.
- 4/98 **Clive Archer**
Norden and the security of the Baltic states.
- 5/98 **Fjærvoll, Klaiber, Chesire**
The future challenges to Norwegian defence and security Policy.
- 6/98 **Aslaug Haga**
Norway's petroleum activities: The foreign policy agenda.
Bjørnar Kibsgaard
Why energy has become a security policy problem.
- 7/98 **Kenneth B. Moss**
U.S.-European relations and the changing balance between the President and Congress.
- 8/98 **Knut Vollebæk**
Norwegian security policy in a changing Europe.
- 9/98 **Gedde-Dahl, Hendriksen, Midttun og Moen**
Norge og Øst-Europa 1945-65.
- 10/98 **Knut Vollebæk**
The 1999 Norwegian OSCE chairmanship.
Bronislaw Geremek
Current challenges for the OSCE and the role of the chairmanship.
- 11/98 **Pavel K. Baev:**
Russia's policies in secessionist conflicts in Europe in the 1990s.
- 12/98 **Jakub M. Godzimirski**
Russian security policy objectives in the Baltic sea and the Barents area.
- 1/99 **Jahn Otto Johansen**
Tyskland i hjertet av Europa.
- 2/99 **Fostervoll, Gjerde, Petersen og Bondevik**
NATO's 50-års jubileum.
- 3/99 **Aage Borchgrevink**
Bakgrunnen for konflikten i Kosovo og OSSEs rolle.
Terje Lund
Interne konflikter og humanitær intervensjon.

- 4/99 **Alyson J.K. Bailes**
The new european defence debate.
- 5/99 **Idås, Wiborg, Surlien og Storberg**
USA og Vest-Europa 1945 - 1965.
- 6/99 **Geir Hågen Karlsen**
Militær støtte til de baltiske land: erfaringer og anbefalinger.
- 7/99 **Knut Vollebæk**
Det nye NATO og konsekvenser for Norge.
Vedlegg med NATOs strategiske konsept i norsk oversettelse.
- 8/99 **Eldbjørg Løwer**
Forsvarspolitiske utfordringer.
- 9/99 **Fredrik Bull-Hansen**
En all-europeisk sikkerhet etter bomber overBalkan.
- 1/00 **John Berg**
Europeisk forsvarsidentitet - europeisk forsvarsindustri
- 2/00 **Tor Aagaard Borgersen**
Forsvaret i skuddlinjen
Olav Martin Kvalsvik
Ikke-intervensjon og humanitære prinsipper
- 3/00 **Jahn Otto Johansen**
Sentral og Øst-Europas fremtid
- 4/00 **Bjørn Olav Knutsen, Alf Granviken, Mats Ruge Holte, Anders Kjølbjerg og Finn Aagaard**
Europeisk sikkerhet i en foranderlig tid: En analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom
- 5/00 **Gábor Iklódy**
The Kosovo conflict - experiences of a new NATO member
- 6/00 **Christian Borch**
NATO etter Kosovo
- 7/00 **Dan Smith**
National sovereignty and citizens' rights: Having it both ways
- 8/00 **Jakub M. Godzimirski**
Russian National Security Concepts 1997-2000. A Comparative Analysis
- 9/00 **Bjørnar Kibsgaard**
Norske havområder: Strategiske og sikkerhetspolitiske utfordringer
- 10/00 **Tormod Petter Svennevig**
Sikkerhet og samarbeid rundt Østersjøen
- 1/01 **Andreas Selliaas**
Kaliningrad - en spesiell region i Russland